

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมคาดหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นนอกจากจะดำเนินการด้านการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้วในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล และความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวเองให้ตกต่ำ หรือเป็นปัญหาแก่สังคมประการใด แท้จริงต้องการจะเป็นคนดี มีความสำเร็จมีฐานะ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำควบคุมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารการศึกษา ท่านจะช่วยเหลือเขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุก ๆ ด้าน รองลงมาจากบิดา มารดา” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า ก)

รัฐบาลได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน และดำเนินงานตามพระบรมราโชวาท จึงมีนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียนโดยเน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไข และการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หน้า 2)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือเรื่อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านต่าง ๆ มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544, หน้า 1) การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นความสำคัญทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบ ต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุลและเพื่อให้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุเป้าหมาย สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน บุคคลในชุมชน ให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 3)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด คือ ฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งมีหน้าที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ตลอดจนจนสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน โดยเฉพาะในส่วนที่การเรียนการสอน โดยหลักสูตรไม่สามารถจัดให้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมาย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความพร้อมในด้านความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีพละทานมีสมบูรณ์และสามารถประกอบอาชีพอันเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะเด็กในวัยนี้ นับว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญเพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องที่ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กในวัยนี้จะต้องพัฒนาเขาให้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่และเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

ครูจึงมีหน้าที่ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน ป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด บทบาทหน้าที่ของครูนอกจากให้ความรู้ด้านวิชาการ และวิชาชีพแล้ว ครูต้องรู้หลักจิตวิทยาที่เป็นศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมและการกระทำของเด็ก เพื่อช่วยเหลือเด็กตามวัยและพัฒนาการต่าง ๆ ดังนั้น

จึงจำเป็นที่นักเรียนต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดีจากบิดา-มารดา เมื่ออยู่ที่บ้านและจากครู เมื่อมาอยู่โรงเรียน ทำให้สัมพันธภาพระหว่างครูกับศิษย์นั้นใกล้เคียงกับสัมพันธภาพระหว่างบิดา-มารดาและบุตร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกระบวนการดำเนินการอย่างมีเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ได้แก่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกัน และช่วยเหลือนักเรียนและการส่งต่อนักเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2544, หน้า 7-8) ซึ่งเป็นการทำงานอย่างมีระบบ มีการประสานงานกับบุคลากรทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประสานงานร่วมกับบิดา-มารดา ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทุกโรงเรียนปฏิบัติ โดยให้ครูทุกคนมีนักเรียนในความรับผิดชอบที่จะต้องดูแลอย่างใกล้ชิดประมาณ 20-30 คน

ครูที่ปรึกษาเปรียบเสมือน “หัวใจ” ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียน กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีระบบการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเทคนิค วิธีการและการใช้เครื่องมือต่าง ๆ มีเอกสารหลักฐานการปฏิบัติงานชัดเจน เพื่อใช้สำหรับดูแลช่วยเหลือนักเรียน ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ครูทุกคนในโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญ ในการดำเนินงาน เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือ เป็นไปอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ มีการประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกประกอบด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี อีกทั้งยังเป็นเมืองอุตสาหกรรม จึงทำให้มีคนอพยพถิ่นฐานเข้ามาเพื่อทำมาหากินเป็นจำนวนมากและหลากหลายอาชีพ ส่งผลกระทบบให้มีการขยายตัวของสถานบริการ แหล่งบันเทิง และแหล่งมั่วสุมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจมีผลกระทบให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า ยังมีปัญหาเกิดขึ้นกับนักเรียนหรือนักเรียนบางส่วนยังขาดการดูแลช่วยเหลือจากครูที่ปรึกษา จึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและหาวิธีการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่องานที่รับผิดชอบ และเพื่อเป็นแนวทางที่ผู้บริหาร โรงเรียน จะได้นำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จำแนกตามขนาดโรงเรียน
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานของฝ่ายกิจการนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และสามารถนำไปกำหนดนโยบายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทำให้การบริหารงานด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีคุณภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและจัดทำโครงการในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

คำถามในการวิจัย

1. การประเมินการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก อยู่ในระดับใด
2. ผลการประเมินดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันหรือไม่
3. รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

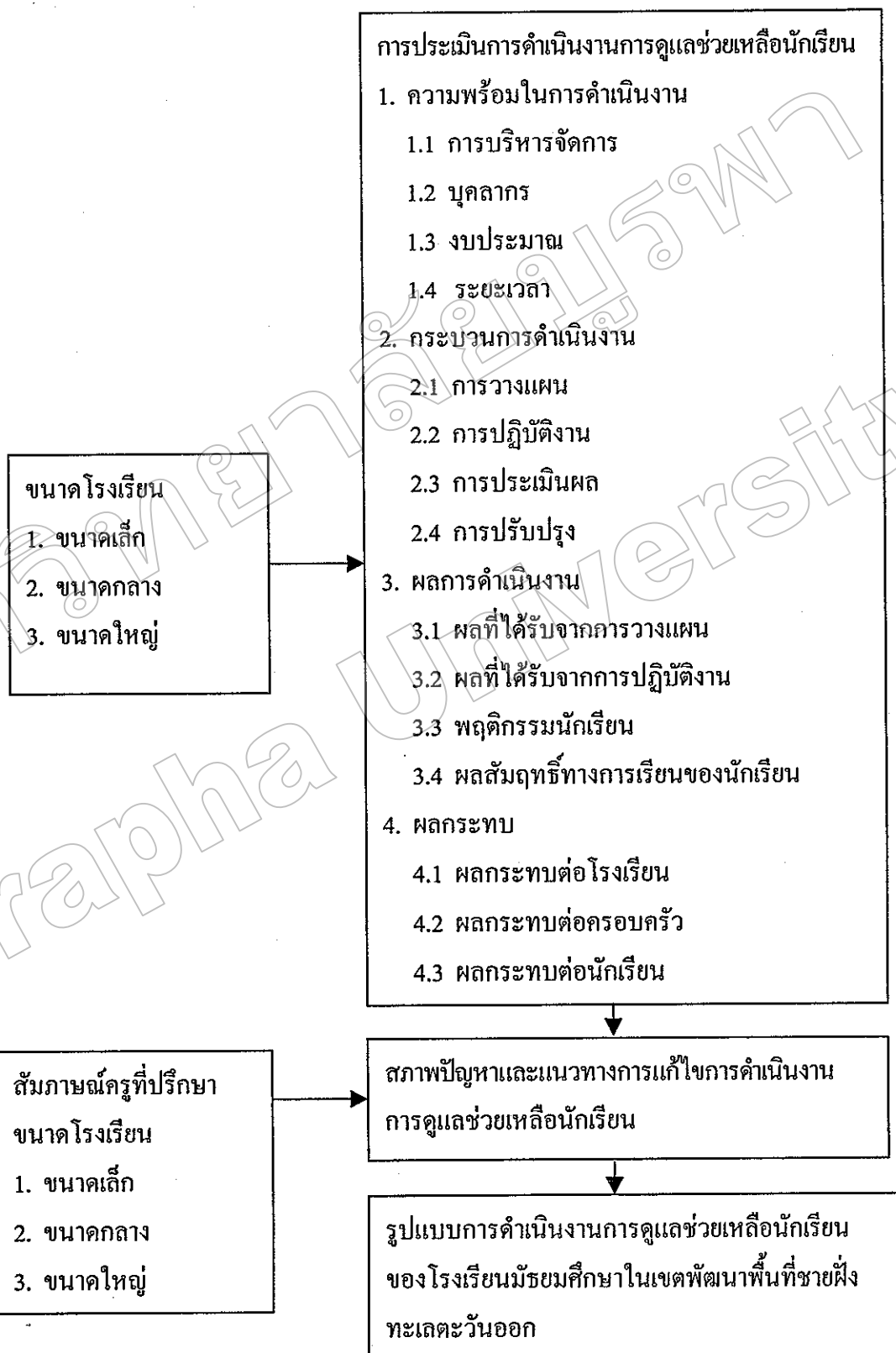
ผลการประเมินการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จำแนกตามขนาด โรงเรียนแตกต่างกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการศึกษารูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิดจากหลักการและแนวคิดของทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach Model) ของลูตวิก วอน เบอร์ทาแลฟฟี (Ludwig Von Bertalanffy, 1999 อ้างถึงใน จันทรานี สวอนนาม, 2544, หน้า 87) ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ คือ 1) ความพร้อมในการดำเนินงาน (Input) 2) กระบวนการดำเนินงาน (Process) 3) ผลการดำเนินงาน (Product or Output) 4.)ผลกระทบที่ได้จากการดำเนินงาน (Outcome or Impact) โดยได้แนวทางจากการประเมินผลการดำเนินงานและเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของโรงเรียนและการสัมภาษณ์ครูที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 3 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจงจากโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและโรงเรียนใหญ่ 3 โรงเรียนเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินการดำเนินงานและศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานเพื่อเสนอรูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ความพร้อมในการดำเนินงาน

1.2 กระบวนการดำเนินงาน

1.3 ผลการดำเนินงาน

1.4 ผลกระทบจากการดำเนินงาน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปรึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ปีการศึกษา 2547 จาก โรงเรียน 83 โรงเรียน จำนวน 3,982 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเพื่อสำรวจข้อมูล ได้แก่ ครูที่ปรึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก การสุ่มตัวอย่างใช้จังหวัดที่ตั้งเป็นเกณฑ์ โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างตามตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่างครูที่ปรึกษาจาก โรงเรียน 68 โรงเรียนจำนวน 350 คน

2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 3 คนในจังหวัดระยอง โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ขนาดละ 1 โรงเรียน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ผลการประเมินการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

3.2.1.1 ความพร้อมในการดำเนินงาน

3.2.1.2 กระบวนการดำเนินงาน

3.2.1.3 ผลการดำเนินงาน

3.2.1.4 ผลกระทบจากการดำเนินงาน

3.2.2 รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ขนาดโรงเรียน หมายถึง การกำหนดขนาดโรงเรียนตามจำนวนนักเรียน ประกอบด้วย
 - 1.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 499 คน
 - 1.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500-1,499 คน
 - 1.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500 ขึ้นไป
2. เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หมายถึง การแบ่งเขตพื้นที่จังหวัดตามสภาพทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง
3. ครูที่ปรึกษา หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่สอน ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
4. รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยบริหารสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานกิจการนักเรียน
5. การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง วิธีการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก ประกอบด้วย
 - 5.1 ความพร้อมในการดำเนินงาน หมายถึง การประมาณค่าและยอมรับความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ
 - 5.2 กระบวนการดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้อย่างมีขั้นตอน ดังนี้
 - 5.2.1 การวางแผน หมายถึง การกำหนดจุดประสงค์ การจัดทำแผนปฏิบัติงานและโครงการให้เป็นระบบในการทำงานเกี่ยวกับการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 5.2.2 การปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติงานตามขั้นตอนของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 5.2.3 การประเมินผล หมายถึง การประเมินความพร้อมในการปฏิบัติงานและกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อยหรือข้อบกพร่องของการปฏิบัติงาน
 - 5.2.4 การปรับปรุง หมายถึง การดำเนินการแก้ไขจุดด้อยหรือข้อบกพร่องจากความพร้อมในการดำเนินงานและกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จ

5.3 ผลการดำเนินงาน หมายถึง ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความพร้อมในการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงานซึ่งได้แก่ผลที่ได้จากการวางแผนและผลที่ได้จากการปฏิบัติงานพฤติกรรมของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.4 ผลกระทบ หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่คาดไว้ได้แก่ผลกระทบต่อโรงเรียนและผลกระทบต่อครอบครัว

6. การประเมินผลการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อพิจารณาคัดสินคุณค่าของการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด

7. สภาพปัญหาการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง สภาพที่ทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ได้รับความสะดวกหรือไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงานที่กำหนด

8. แนวทางแก้ไขการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง วิธีการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ

9. รูปแบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือในเชิงระบบประกอบด้วย ด้านปัจจัยในการดำเนินงาน ด้านกระบวนการดำเนินงาน ด้านผลการดำเนินงานและด้านผลกระทบที่ได้จากการดำเนินงานซึ่งได้แก่แนวทางการดำเนินงานจากการประเมินการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพและแนวทางแก้ไขปัญหานักเรียน